

Dr. Erik Eriksen Pontoppidan,

Biskop i Trondhjems Stift.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Erik Eriksen Pontoppidan, sædvanlig kaldet den ældre, til Adskillelse fra hans mere bekjendte Navne, Kirkehistorikeren Erik (Ludvigsen) Pontoppidan, der endte som Prokansler ved Kjøbenhavns Universitet, hører til de betydeligere Forfattere fra det 17de Aarhundrede. Han var latinsk og dansk Digter (Poeta laureatus), frugtbar theologisk Forfatter og endelig dansk Sprogmand. En nogenlunde fuldstændig Fremstilling af hans litterære Virksomhed vilde udkræve ikke ringe Plads; thi hans trykte Skrifter ere talrige, og ikke faa af hans efterladte Haandskrifter ere endnu bevarede. Ogsaa hans Levnedsomstændigheder vilde det være muligt at fremstille i temmelig stor Anskuelse, da Materiale af forskjellig Art ikke fattes. Imidlertid skal der dog ikke her forsøges derpaa. Derimod skal her meddeles en hidtil utrykt kortere Biografi af Manden, forfattet, paa Grundlag af hans egne Optegnelser, af Mag. Søren Hansen, Sognepræst ved Domkirken i Trondhjem, og sikkert benyttet ved Biskoppens Jordefærd i Juli 1678. Det foreliggende originale Haandskrift (i Gl. kgl. Saml. 3022. 4to), der ogsaa har Interesse derved, at det væsentlig følger den af Pontoppidan selv foreslaaede noget ejendommelige Retskrivning, er, som det synes,

senere gennemgaaet og forsynet med nogle, mest stilistiske, Rettelser af Mag. Ole Tønder, Sognepræst ved Frue Kirke i Trondhjem, der efter ovennævnte M. Søren Hansens Død, 8. Febr. 1679, forberedte en Udgave af dennes Ligprædiken over Biskop Pontoppidan, som dog ikke er udkommen, maaske fordi den blev foregreben af et latinsk Mindeskrift over den afdøde Biskop, der under Titel »Vita Erici Ericii Pontoppidani, Præsulis Nidrosiensis«, udkom 1679 (uden Trykkested og Udgivernavn) og, som det synes, er en udvidet Udgave af det Programma funebre, som Kjøbenhavns Universitet havde udstedt i Anledning af Biskoppens Død. Da dette Mindeskrift imidlertid nu hører til de store litterære Sjeldenheder, vil en Udgave af den omtalte danske Biografi formentlig ikke være uden Interesse¹⁾. Til denne har jeg føjet en Række Anmærkninger og nogle Tillæg, der nærmere oplyse Enkeltheder i Levnedsbeskrivelsen.

Sandferdig Beretning,

vel-meriteret berømmelig Eftersagn och christelig Amindelse anlangende den Guds Mand, velærværdig, meget hederlig og højklædt, nu salig hos Gud, Doctore Erik Eriksen Pontoppidan, hans erlige Herkomst til Verden, christelig Liv Levnets Fremdragelse udi Verden og meget salig og christelig Afsked fra Verdens stoere Møje og Uroe til ded ævige

Livs Glæde og Herlighed:

da er

D. Erik Eriksen Pontoppidan, nu sl. hos Gud, barnfødt Anno 1616 dend 21 Januarii paa Bjerregaard udi Synder-Broby i Saling Herred udi Fyen. Hans Fader var erlig, velactbar og velfornemme Mand, Erik Knudsøn, højædele

¹⁾ Sml. Pontoppidan, *Annal. eccl. Dan.* IV, 221 ff. Brandt og Helveg, *Den danske Psalmedigtning*, I. Erlandsen, *Geistligheden i Throndhjems Stift*, S. 22. Bircherods *Dagbøger* ved Mølbech, S. 144. 207. 213.

og velborne Christian Holkes til Bustrup og Søboe etc. forðum Danmarckes Riges Raad, hans Ridefoged over hans Hovedgaarde og Goeds udi Fyen saa vel som og paa Lange-land. Hans Moeder dend erlige meget dyderige og gud-fryctige Anne Laurits Dotter, hederlig og vellærd Mands, nu sl. Hr. Laurits Jespersøns, Provst udi Saling Herred og Prest til Espe og Vantinge, hans Dotter¹⁾. Der dendne salige Mand var fød til Verden, vare hans kjere Forældre ikke med dend Glæde og Fødsel aldeene fornøjede, at Gud dennem saaledis havde velsignet, men strax vare omhygge-lige ved dend hellige Daab og ny Fødsel at forskaffe samme deris unge Søn en himmelsk Fader. Siden have de af Barndommen holdet hannem til at lære sin Børne-lærdom, til at underviises udi boglige Konsters Begyndelse, først af hederlig og vellærd Mand, Hr. Peder Jørgensøn Klingeberg, Prest udi hans Fødebye, som hand gik op til om Dagen, og siden af en Skoelemester, som hans kjere Forældre holdte til hannem hjeme udi Huset noget paa andet Aars Tiid.

Anno 1625 dend Dag efter S. Knuds Dag bleev hand sat i Othense Skoele, nemlig midt udi dends anden Lejse, udaf hederlig og højlærd Mand, Mester Christen Hanssøn, da Scholæ Rectore samme Sted. Og eftersom Gud havde givet hannem et synderligt got Nemme, saa og største Lyst til Bogen, da formedelst hans Brødres Underviisning i ded første og hans Læreres Læreflittighed forfremmede hand sig saaledis, at hand fuldendede sin Skoelegang udi otte Aar, og havde ded skeed snarere, dersom hans Ung-dom ikke havde hindret, og til hver Examen i de otte Aar er hand flyt over nogle af sine Meddisciple, som be-løbe sig tilsammen 83.

Anno 1633. om Paasken er hand kjend dyctig udaf Bispen, s. Doctor Hans Michelsøn, Professorerne og hans Skoelemester, M. Ingvar Nielsøn, og Conrector, M. Jørgen

¹⁾ Se Tillæg, Nr. 1.

Jørgensøn, at komme udaf Skoelen paa Gymnasio, hvor hand udi tu Aar baade med synderlig Flid hørde de hederlige og høj lærde Mænd, Mester Jacob Jacobsøn Volph, Læsemester udi dend hellige Skrift, hans Vert og Svoger, Mester Svend Pedersøn, og de andre Professorer, saa og elders privatim studerede flitteligen, saa hand gjorde goed profect udi sine lingvis og Artibus liberalibus¹⁾, indtil hand Anno 1635 dend 7 Martii fra Gymnasio er forlovet, og med et meget got Testimonio²⁾ til Kjøbenhavn forskikket, der paa ded kongelige Academie sine Studeringer videre og fuldkommeligere at foertsette.

Ankom til Kjøbenhavn dend 7 Aprilis, og efter at hand var examineret, approberet og ved vaanlige Ceremonier deponeret under Decano Facultatis Philosophicæ, Dn. Magistro Jacobo Matthiæ Arhusio, da Eloqvientiæ Professore, men siden Hofprædikant og Biscop over Aarhuus Stift, er hand indskreven in matriculam Regiæ universitatis dend 4 Maji af dend Tiid Rectore Academiæ og Superiorum Mathematicum Professore, Mag. Christen Lomborg, og udvalde hand til sin privatum Præceptorem sl. Doctor Hans

¹⁾ Endnu er bevaret adskillige af Pontoppidans Notebøger fra hans Skoletid, saaledes i Thottske Saml. 1043. 4to »Liber misc. Rhetoricorum 1632—5 exaratus«, og i Thottske Saml. 319. 8vo et meget tykt Bind med allehaande latinske og græske Excerpter og Øvelsesexempler. Paa forreste Blad staar: »Hic liber conscriptus est a me Gymnasiasta 1633 et 1634. E. E. P.« S. 60 findes under Overskrift: »Ex Baudio, ex epistolarum centuria I« bl. a. følgende Notits: »Ad scholam Othinianam, maximis sumptibus institutam, pervenit tanta nominis celebritas, ut nulli in Europa cedat«. (Dominicus Baudius's Epistolæ udkom Lugd. Bat. 1620).

²⁾ Dette Testimonium, dat. 9. Marts 1635 og undertegnet af »Sueno Petræus, Gymn. Otth. Prof.« findes endnu i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 1076 Fol. Heri kaldes han »Erius Erici Broby«. Samme Navn findes ogsaa paa Titelen til hans første litterære Arbejde, »Den gudfrygtige Tobia Gifftefærd, en dansk Comoedia«, der udkom i Anledning af Flemming Ulfeldts Bryllup 26. Apr. 1635, alt-saa inden Forfatterens Immatrikulation. I Univ. Matrikel kaldes han: Pontoppidanus.

Rasmussøn Brochmand, som var Theologus, og efter hans Død sl. Doctor Jesper Brochmand, som var dend Tiid Summus Theologus¹⁾. Efterat hand Aaret der efter 1636 dend 24 Maji var med Berømmelse creeret Philosophiæ Baccalaureus af Decano M. Christiano Longomontano, forblev han siden vdi Kjøbenhavn udi 4 Aar, (uden nogen Tid, da hand var borte Anno 1637 for Pesten) og disimidler tiit og ofte disputerede udi veteri Collegio saa vel som udi Hovmesters Boeder²⁾, udviiste udi Professorernes Examine Theologico sin priisværdige profect udi Theologia, sammenskrev adskilligt, som er trykt, og informerede dend øverste Rentemesters, nu salig Jørgen Vinds Sønner, velbyrdige Jacob og Holger Vind, udi salig Doctor Hans Rasmussøns Huus³⁾.

Anno 1640 dend 13 Martii haver dend velbyrdige og højlærde Mand, Villichius Vesthovius, Comes Palatinus et Eqves, Kanik udi Lund, givet hannem Lauream Bullam et Corollam, der hand havde ladet hannem censurere sine Bucolica sacra, som siden [1643] ere trykte til Leiden i Holland, og Epigrammata sacra, som [1641] ere trykte i Kjøbenhavn. Samme Aar [1640] dend 18 Aprilis antog hand sl. Hr. Cancellers, Christian Friis til Kragerup, hans yngste Søn, velbyrdig Gregers Friis til Aalstrup, at informere efter Bispens, sl. Dr. Jesper Brochmands, Anordning, udi hvis Huus hand ved nogen Tiid med hannem

¹⁾ I Decbr. 1635 blev E. E. Pontoppidan indskreven til Nydelse af Kommunitetet.

²⁾ Blandt Pontoppidans inedita nævnes: Pentathla Academica in Collegio Valckendorpiano publicæ ventilationi subjecta. 1639.

³⁾ Deu 3. Novbr. 1638 tog Pontoppidan theologisk Attestats og 30 Decbr. s. A, prædikede han for Dimis. I det ham i Anledning disse Prøver meddelte Vidnesbyrd omtales, at hans Flid, Duelighed og Sædelighed havde bevæget afd. D. Hans Rasmussen til at antage ham som Lærer for Hr. Jørgen Vinds Sønner. Universitetets Testimonium publicum for E. E. Pontoppidan er udstedt 14. Febr. 1639. (Orig. i Gl. kgl. Saml. 1076 Fol.)

forbleev, og siden efter sl. Hr. Cancellers dødelig Afgang paa Kragerupgaard¹⁾.

Anno 1641 dend 9 Junii disputerede hand for kongelig Majestetes, Konning Christians dend Fjerdes, højlovligste og højsaligste Ihukommelse, hans Stipendio²⁾ under Sacrosanctæ Theologiæ Professore og Doctore Laurits Mortensøn Scavenio, og havde selv skrevet Theses de spirituali inter Christum et Ecclesiam Conjugio didacticæ, polemicæ et practicæ. Hvor efter hand i Herrens Navn sig videre udi ded goede at forfremme begav sig udaf Landet og rejste først til Holland fra Enkhysen til Amsterdam, hvor hand besøgte Gerhardum Vossium og Casparum Barlæum, og derfra til Vest-Friisland til Franekjer, hvor hand fornemmeligen lagde sig efter Philologiam, baade publice saa og privatim hørde de meget berømte og høj lærde Mænd, Dominum Doctorem Pierium Winsemium, Eloqventiæ Professore et Historicum Frisiæ, D. M. Johannem Coccejum, orientalium lingvarum Professore, et D. M. Christianum Schotanium, Græcæ lingvæ Professore, sammenskrev der Commentarios in Cebetis tabulam, og perorerede publice Græce et metricæ dend 7 Decembris, hvilken oration og siden blev der trykt. Efterat hand til Franekjer i saa maade sin Tiid havde anvendt, gav han sig derfra til Holland igjen og til Leiden, og der hand havde paa de Academier til Franekjer i West-Friisland og til Leiden i Holland continueret sine studiâ saa vel som beseet Landene og adskillige Steder, rejste hand igjennem Seeland, og fra Flissigen paa et Orlog Skib, som dend berømelige og fornemme Hr. Admiral Tromp (paa hvis Skib hand var, der hand havde til Vands belagt Dunkerken) beskikkede til

¹⁾ Til Gavn for sine adelige Disciple forfattede Pontoppidan: «Consultor, exhibens scita nobili juveni scitu utilia et necessaria», Hdskr. i Thottske Saml. 877. 4to.

²⁾ Se Tillæg Nr. 2.

en fransk Envoyé at overføre til Cales udi Frankrige¹⁾, og begav sig saa igjennem Picardien ind i Franciam til Paris, hvor hand hørde fornemme lærde Mænd, consulerede dend meget berømte Hugonem Grotium, eftersom hand var til hannem recommenderet, bēsaa adskilligt der og der omkring, ederede Paraphrasin metricam in Cebetis Tabulam, og forbleev der, indtil hand fik skriftlig Begjæring udaf Fru Barbara Wittorp, s. Hr. Christian Frises til Kragerup, og Bispen Doctor Jesper Brochmand, at hand til Foraaret 1643 vilde begive sig ind igjen, Gregers Friis paa ny at antage og med hannem at rejse. Hvilken deris Anmoedning at efterkomme begav hand sig fra Paris in Novembri 1642, droeg igjennem Normandien til Roan og Diepen, og kom til Holland og Leiden igjen, hvor hand til sine Studeringers Forfremmelse raadførde sig med de viitberømte Mænd, Claudio Salmasio, Daniele Heinsio og Jacobo Golio, paa tryk loed udgaae sine Bucolica sacra, og forbleev indtil Foraaret, da hand rejste derfra igjennem West-Friisland, Grønningen, Ost-Friisland, Oldenburg, Bremen, Hamborg og hjem ad. Hvorledis hand sig paa de Steder, som hand studerede, haver forholdt, ded udviser adskilligt, som hand der haver ladet udgaae, saa velsom de vidnesbyrd, som fornemme lærde Mænd, Grotius, Heinsius, Winsemius og Barlæus med andre, ham givet have.

Anno 1643 dend 16 Maji er hand udi Kjøbenhavn med Lov og Berømmelse creeret Magister Philosophiæ udaf Decano Facultatis philosophicæ og Physices Professore Mag. Jacob Finke, og holt hand gratiarum actionem²⁾. Samme Tiid bleev hannem Præpositura og extraordinaria Poeseos Professio tilbøden, men formedelst sit Løfte, som

¹⁾ Iblandt Pontoppidans Epigrammer findes under Nr. 50: «Ad Virum virtute et armis spectatissimum Martinum Trompium, Archithalass. Holland. Dyncharchis exitum præcludentem, in navi inter Flisingam et Caletum 29 Junii 1642 fusum».

²⁾ Denne Taksigelse paa alle de unge Magistres Vegne udgav P. under Titel «Coronatio Apollinaris» (Hafn. 1643, Fol.).

hand havde gjort til at rejse udaf Landet med velbyrdig Gregers Friis, kunde hand dend ikke antage. Er saa kommen til velbyrdig Gregers Friis igjen, og paa Sorø dirigerede hans mores og studia indtil 1644 i Septembri Maaned, da hand bleev med Villie og Venskab forlovet, eftersom velbyrdig Gregers Friis begav sig i kongelig Majestetes Hof at tjenne under Hof-Fanen med 4 Heste, der de ikke formedelst de Svenskes Indfald kunde komme til at rejse udaf Landet. Der efter haver hand meesten deel opholdt sig udi Kjøbenhavn¹⁾, holdet der adskillige privata Collegia, fornemmeligen drevet sit Theologicum studium, og elders sammenskrevet adskilligt, af hvilket en deel er ved trykken udgaaet, som iblandt andet et Panegyricum til kongelige Majestetes, Konning Fridericks dend tredies, højlofligste og højsaligste Ihukommelse, hans Kroning, Epigrammata og Grammatica Danica. Een Deel findes til Trykken forfærdiget, som iblandt andet Compendiosa Evangelistarum Harmonia, Tractatus de Aquila, Vocabularium Danico-rythmicum, Polyhymnia Danica, Poematum Systema etc. indtil 1649 d. 3 Augusti, da vor allernaadigste Herre og Konning Friderik dend Tredie, højberømmeligste og højsaligste Ihukommelse, kaldede hannem til at være Slots Prædikant til Antvorskov²⁾, der hand havde hørt hans

¹⁾ Pontoppidan ønskede paa denne Tid at blive Professor Poëseos, men uden dermed at forbinde Virksomhed som Kommunitetsprovst. Det nærmere erfares af følgende Notits i Acta Consistorii 23 Novbr. 1644: »M. Ericus Pontoppidanus begierer professionem poëticam absque præpositura, oc at Magnificus Rector saadant hos Professorerne vill andrage; huormed dersom de ere tilfreds, will hand see til, at hand derpaa kand erlange Dispensation hos den høye Øffrighed. Professores suarede, at saadant war imod Fundatzen oc kunde ingenlunde skee«. (Jvfr. Paludan, Renaissancebevægelsen i den danske Litteratur S. 449 Not.). 1645 attraaede P. at blive Præst i Kjøbenhavn (se Tillæg Nr. 3).

²⁾ Kongebrevet til Hr. Wentzel Rothkirch om at lade M. Erik Eriksen Broby lovligen og efter Ordinansen forordne til Slotspræst paa Antvorskov, findes i Sjæl. Tegnelser under 3. Aug. 1649. I et Brev af 1. Juli 1653 gjør Kong Frederik III vitterligt: »Eftersom

Gaver, eftersom hand nogle Gange baade da og siden prædikede for hans kongl. Majestet paa Danske, og for hans højbaarne Hr. Fader, højberømmeligste Ihukommelse, Konning Christian dend Fjerde, paa latine d. 13 Maji 1646. Hvorefter hand dend 29 Augusti 1649 er indviet til ded hellige Prædike Embede udi Kjøbinghavn udaf Biscopen over Sædlands Stift, Doctor Jesper Brochmand, saa at han med fire sine ældre Brødre, nemlig Hr Knud Eriksøn, Sogne-Prest til Halsted og Avnet Sogner i Loland og Provst udi Nørre Herred, Hr Laurits Eriksøn, Sogne-Prest til Uttersløv Sogn, Hr Jacob Eriksøn, Sogne-Prest til Danmarkre Sogn, og Mag. Henrik Eriksøn, Sogne-Prest udi Vedel og Provst over Nørvongs Herred, haver faat dend Naade af Gud at blive Prest, hans Moeder ikke til ringe Glæde, som da havde seet fem sine Brødre, fem sine Brødre-Sønner, og fem sine egne Sønner at være blevne Prester. Og sang hand saa sin første Messe d 9. Septembris, den 16 Søndag efter Trinitatis, udi Antvorskovs Slots Kirke. Udi dette sit Embede haver hand været tro og vindskibelig, og af yderste Formue lagt sig efter at fremme Guds Ære, baade med sine Prædikener, saa og med theologiske Bøger, som hand ved Guds Aand skrevet haver, udaf hvilke ere ved Trykken udgangne: Christi Bloeddaab, Nytt Aars Idrætte, De sande og salige Guds Børns aandelige Liv i Gud og Christo og baadefulde Døed at være med Christo, som er en Ligprædiken¹⁾ over Philipp. 1. cap. v. 21. 22. 23. Forklaring over dend 21. Psalme, Theologiæ practicæ seu Ethicæ sacræ Synopsis, item en dansk Psalme-

vi naad. kommer udi Forfaring, hvorledes at Slotspræsten M. Erik paa vort Slot Anderskov aldeles ingen Residens eller Vaaning, at være udi, skal have; thi have vi naad. bevilget og tilladt, at alle vore og Kronens Kirker udi det sjælandske Stift enhver tre Rdl. til forskr. Residenses Opbyggelse skulle give og contribuere.» (Sjæl. Reg.). — Pontoppidan boede baade før og efter 1653 i Slagelse, da han tillige var Hospitalspræst i denne By.

¹⁾ Over Hr. Wenzel Rothkirch til Krogsgaard, kgl. Befalingsmand over Antvorskov og Korsør Len. (Kbh. 1656).

bog, som kaldes Sjælens Opløftelse til Herren og Himmelen. Hand havde ogsaa sammenskrevet *Ethicam Sacram*, baade paa danske og latine at lade udgaae, nemlig en Bog om Dyder og Lyder, om hvis mand efter Guds Aands og Oerds Tilhold skal øve sig udi, og hvis mand skal skye og flye. Hvorudover hand haver holdt 130 Prædikener, foruden nogle af Propheterne, som hand haver ved Guds Aands Naade forklaret, og foruden adskillige extraordinarie Texter med de ordinære haver hand forhandlet saadane Texter, som kunde rime sig med Søndags Euangelii; haver ogsaa prædiket Vinterprædikener om dette timelige Livs Vinter, hvor udi udviist er dette Liv at være som en Vinter, og Sommer-prædikener om det ævige Livs Sommer, hvor udi det ævige Livs Beskaffenhed forestilles. Dernest fremsat det aandelige Sejrverk, som indeholder gudelige og gavnlige Time-Tankker, hvoraf baade forbemelte Vinter-prædikener og Sommer-prædikener, saa og de Time-Tankker, ere til Trykken forferdigede og paa Akademiet approberede.

Siden hand kom udi Preste-Embedet, sad hand eenlig udi 4 Aar, indtil at hand udi Herrens Navn udaf Guds Forsjun og efter fornemme goede Venners¹⁾ Raad indloed sig udi det hellige Egteskab med Karen Valentins-datter Køler, dend ærværdige, hederlige og højlræde Mands, salig Magister Valentin Christensøns Kølers, Provst udi Ars Herred og Sogneprest udi Calundborg, hans hederborne Dotter, og stoed deris Bryllups Højtid paa Slagelse Raadhuus dend 22 Søndag efter Trinitatis, som var dend 6 Novembris 1653. Udi deris Egteskab haver Gud vel-signet dennem med tvende Sønner, udaf hvilke dend første, Erik Valentin Eriksøn, er ved Døden udi Herren bortsovet d. 24 Februarii 1660, efterat hand havde levet 20 Uger ringe een Dag, dend anden, Valentin Eriksøn, sørgeligen igjen lever med sin k. Moeder, og opholder sig nu paa det kongl. Kjøbenhavn's Academie, der ved Guds Aands

¹⁾ Særlig Fru Dorothea Abildgaard, Hr. Wenzel Rothkirchs Frue.

Bistand at forfremmes udi sine Studiis og Exercitiis. Gud dennem naadeligen trøste, husvale og opholde¹⁾.

Anno 1665, der hand havde været hans kongelige Majestetes, Konning Friderich den Tredies, højlovligste og højsaligste Ihukommelse, hans Slots-Prædikant til Antvorskov næsten i 16 Aar, er hand udaf højstbemelte kongelig Majestet aldernaadigst befoedret til at være Sogne-Prest udi Kjøge, og bleev hand kaldet udaf velvise Borgemestere og Raad sammesteds d. 21 Maji paa dend hellige Trefoldigheds Søndag. Der efter d. 28 Maji blev hand beskikket udaf hans Højærværdighed Erke Biscopen, Doctor Hans Svane, til at være Vice-Provst udi Ramse-Herred, og siden, d. 10 Octobris, bleev hand udaf velbemelte hans Højærværdighed confirmeret til at være Provst, der hand da gjorde sin Eed udi Roskild Domkirke. Var saa Sogne-Prest i Kjøge udi 7 Aar, 9 Maaneder og een Uge, og baade sit Preste-Embede og Provste-Embede som en rætsindig Guds Mand med berømelig Fliid og Troskab forestod, saa at hand haver været æret og elsket udaf sine Herreds Brødre og sin anbetroede Menighed²⁾.

Anno 1673 d. 10 Januarii er hand udaf hans kongelig Majestet, vor aldernaadigste Monarch og stormægtigste Arve-Konning, Konning Christian dend Femte, ved hans kongelige Majestetes aabne Brev aldernaadigst beskikket til at være Superintendent over Trondhjems Stift, og for hans kongelig Majestet haver hand paa alderunderdanigste aflagt sin Eed Dominica Septuagesima, som var dend 26 Januarii. Saa at Gud naadeligen haver forundt hannem at nyde trende Danmarks og Norriges høj-berømelige Kongers Naade og Forfremmelse. Dend 8 Junii, som var dend anden Søndag efter Trinitatis, blev hand udi Herrens Navn indviet udi

¹⁾ Valentin Eriksen blev siden dansk Resident i Venedig, og adledes med Navnet Lillienkrantz.

²⁾ Om Kjøge ligesom tidligere om Slagelse har Pontoppidan forfattet nogle Vers, der meddeles nedenfor som Tillæg, Nr. 4.

vor Frue Kirke i Kjøbinghavn til ded hellige Biscops Embede udaf hans Højærværdighed Superintendenten over Seland's Stift, Doctor Johan Vandal, og dend 29 Augusti ankom hand til Trondhjem. Siden efter hans kongl. Majestetes, Konning Christian dend Femtes, allernaadigste Befaling, dateret Kjøbinghavns Slot dend 13 Augusti Anno 1674, er hand inviteret til Doctor-Graden at antage udaf velbemelte hans Højærværdighed Doctor Johan Vandal, Biscop over Seland's Stift og Facultatis Theologicæ Decano, ved hans Skrivelse af dato d. 9 Octobris i samme Aar. Men hand ved nedsendte Skrivelse undskyldte sig, at foruden det at hand hverken vidste nogen beqvem og sicker Lejlighed udi dend vanskelige Tiid at kunde komme ned med, ey helder tiltroede sig i tiltrædende høje Alder udi sit 59 Aar at begive sig paa saa lang og farlig en Rejse, da hand først havde udi næst forgangne Aar 1673 fuldendt dend lange og besværlige Rejse fra Danmark og til Trondhjem, og der efter 1674 om Vinteren og Sommeren til Lands og Vands frem og tilbage, der hand visiterede udi Trondelavet, Findmarken og Nordland, rejst over 250 norske Mile, og havde endda om Vinteren lang Væj videre Visitation at gjøre, foruden dend, som om Sommeren der efter paa Nordmøer og udi Romsdalen skulde aflegges, at hand kunde faa visiteret overalt. Hvilken hans Undskyldning blev udi Naade og saadan Gunst optagen, at dend 10 Junii A. 1675 er dog hannem absenti, og formedelst førige exercitier og disputationes, holdte paa Academiet, og hans adskillige udgangne baade Philologiske og Theologiske Skrifter vel bekjendt, honores Doctorales confererede udi vor Frue Kirke i Kjøbinghavn udaf Summo Theologo, Domino Doctore Georgio Vitzlebio, eftersom Doctor Johan Vandal ved Døden saligen var afgang. Hvorpaa hannem blev Programma med Gratulations Skrivelse fra Magnifico Academiæ Rectore opskikket.

Imidlertid hand her haver været Biscop, haver hand ordineret og indviet 24 hederlige unge Mænd til ded hellige

Preste-Embede, saa og inaugureret og indviet 5 Kirker, nemlig: Nype Kirke paa Lindstranden d. 17 Septembr. A. 1673, Loppens Kirke udi Vest-Findmarken d. 22 Junii A. 1674, Mandals Kirke udi Romsdalen d. 26 Maji A. 1675, Egge Kirke udi Indherred d. 10 Septembr. samme Aar, og Værrens Kirke udi samme Provstie d. 15 Aug. A. 1677. Hans Velærværdighed haver været vindskibelig udi sit biscopelige Embede og flittig i sine Visitatzer, ideligen og alvorligen drevet paa Catechismi reene Lærdom, og formanet Ungdommen at tiltage og forfremmes udi ded goede, saa at ded, som saa vel tilforne af hans sl. Formand, Mag. Erik Bredal, var begynt, er ikke aldeeniste blevet holt ved lige, men endogsaa forbedret med flere Davids Psalmer og nogle korte hostrykte Forklaringer over ded, som de eenfoldige icke selv kunde fatte og forstaae¹⁾.

Dend sl. Mands Svaghed og Sygdom angaaende, da uanseet hand siden forleden Aar, da hand laa saa længe svag, ikke haver været saa fridsk og vel tilpas, som tilforne, maatte hand dog efter sit Embeds Plict nu i Sommer — —

(Her mangler et Blad i Hdskr., hvor der maa have været fortalt, hvorledes Biskoppen, trods sin Svaghed, d. 4. Juni 1678 begav sig paa Visitats. Han fuldendte denne i Fosens Provsti; men da han havde visiteret i Nærø i Numedals Provsti, vare hans Kræfter udtømte, og han maatte vende tilbage til Trondhjem efter at have skrevet til Provsterne Jens Møinichen (i Bodø) og Torbern Reiersen (Gamst i Loppen) om at tage sig af Visitatserne i Nordlandene og Finmarken. Efter hans Hjemkomst 30. Juni søgte Lægen Joachim Jürgens (Irgens) efter Evne at styrke hans vigende Kræfter; men da det ikke hjalp, modtog han 11. Juli den h. Nadvere af Sognepræsten ved Domkirken, Provst M. Søren Hansen).

¹⁾ Om E. E. Pontoppidans Katekismusudgave med Forklaring se Norsk theologisk Tidsskr. 3. R. III, 213 ff.

Laa saa stille hen indtil om Natten derefter, da hand bleev alt svager og svager, og derfor kaldede sin Kjæriste til sig, toeg Afsked med hende og betakkendis hende kjærligen for ald kjærlig Omgængelse udi deris Egteskab og for flittig Omsorg, Tilsium og Tjenniste udi hans Svaghed, ønskede hand, at vor Herre vilde spare hende med deris k. Søn, som hand havde overantvordet til tryg Beskjermelse dend trofaste Gud, hvis faderlige Omsorg skulle blive over dennem begge til ald Velstand og Velsignelse.

Da hans Kjæriste videre tilspurde hannem, om hand ikke vidste noget, som hand kunde bruge sig til Styrke, Vederqvægelse og Velbehag, svarede hand, at hand nu alt havde slaget ded af sit Sind at bruge videre, ønskede med Simeone at fare i Fred, thi hand havde alt befalet sin Sag og Sjæl i Guds Haand.

Næste Dags Morgen tidig, da Døden trængde sig jo nærmer og nærmer til hannem, kom Mag. Søren Hanssøn atter til hannem, og fornam da vel hans Fraskillelses Tiid at være forhaanden, foreholte hannem derfor noget af Guds hellige og aldeene saliggjørendis Oerd, hvorpaa hand mig med største Andact og Frimoedighed svarede¹⁾.

Toeg saa Afskeed med mig og andre hosværende fornemme goede Venner, betakkendis os samtlige for beviiste Ære, Tjenniste og goede Omgængelse udi hans Velmact, saavel som nu udi hans stoere Afmact, befalede dennem Gud og bød alde fare vel. Som de da skiltes fra hannem, behagede ded dend sl. Mand at være aldeene, undtagen hans k. Broedersøn Erik Henriksøn, som forblev hos hannem, tjenendis hannem til ded alderyderste, og imidlertid hand nu var hos hannem, maatte hand oplæse nogle af de Psalmer, som hand selv havde sammenskrevet og findes udi hans trykte Psalmebog, hvilke hand og med største Andact anhørde og efterlæste, tiit og ofte igientog

¹⁾ Her er ladet et aabent Rum i Hdskr.

ded vers¹⁾: saa og disse¹⁾: fremførde ogsaa da adskilligt, baade af Guds hellige Ord, saavelsom af Patribus, og iblant andet hymnum D. Bernhardi: Cum me mori est necesse, noli mihi tunc deesse, in tremenda mortis hora veni Jesu absqve mora, tuere me et libera.

Der dette var udtalt, toeg dend sl. Guds Mand ogsaa Afsked med velbemelte sin k. Broedersøn, takkede hannem for sin lange troe Tjenniste, dend Gud skulde belønne, bad ham helse k. Søn og alde goede Venner goed Nat, befalede saa sin Sjæl i Guds Haand, og falt udi en roelig Søvn, som varede fra Klokken var nie indtil halvgangen tolf om Fredags Formiddag d. 12 Julii sidst afvigt, da hand sacte og sødeligen udi Herren hensov, efterat dend sl. Guds Mand havde levet her i Verden et meget ærbart, christeligt og gudeligt Liv og Levnet udi 62 Aar og 6 Maa-neder, ringer nie Dage, som er hans ganske Alder.

Dend sl. Guds Mand haver, som en ræt Hyrde og Biscop, altid været et got Exempel og klartskinnende Lyys for sine underhavende Geistlige, baade udi Lærdom og Levnet, saa og med en hellig, venlig, troefast og redelig Omgængelse med alde, saa vel høje, som lave, geistlige, som verslige, fattige, som rige. Haver aldtid søgt Kirkers og Skoelers Forbedring, gjerne tjent alde og en hver, hvor og naar hand kunde, og i Særdelighed haft en faderlig Omsorg for sine geistlige udi aldt, hvis hand kunde vide og tænke dennem elder deris efterlatte Enkker til Gavn og goede, Trøst, Forsvar og Befoedring, hvorudover de hannem igjen have højt æret, elsket og actet, saa de hans Døed nu dis meere besørge og beklage. Kirken, Skoelen og deris Betjentere, saavelsom de fattige haver hand aldtid rætsindelingen af en christen Kjerlighed vel betænkt, end-Ogsaa paa sit yderste, ombedendis sin Kjæreste efter sin Døed at ihukomme dennem efter Tiden og Lejligheden, som ogsaa er blevet efterkommet, og er der givet til Kirken

¹⁾ Aabent Rum.

100 Rdlr., til Skoelen 50 Rdlr. og til de Fattige 50 Rdlr., som de allerede have bekommet.

Herren, som nu haver nedbrudt dend sl. Guds Mands Tabernakels jordiske Huus og haver ladet hannem vandre fra Legemet, som idag hederligen til sin Hvilested og Sovekammer er bestædet, hand haver og ført hans ædele Sjæl af dette mødsommelige Livs Fengsel ind i de levendis Lande, indledsaget i dend anden Bygnings Huus, som er gjort uden Hænder, ævigt i Himlene, hvor Gud sidst er nu bleven hans Deel, Klenodie og Krone, mættes af Guds Ansictes Beskuelse, opfyldes med usigelig Glæde og med Taksigelse over dendne hans ævige og fuldkomen Salighed, skinner, som dend udstracte Befestnings Skin og som en Stjerne altid og ævindeligen, skal staae for Lammet og Thronen, iført Rættferdigheds hvide Klæder, havendis Sejrvindings Palmer i Hænderne, og med alde Guds udvalde, samt de hellige Engle, falde ned paa sit Ansigt, tilbede og sige: Velsignelsen, Æren, Viisdommen, Taksigelsen, Prisen, Macten og Styrken være vor Gud i ald Ævighed. Amen¹⁾. (Taksigelse paa de efterlattedes Vegne til Ligfølget).

Tillæg.

1.

E. Pontoppidans Gravskrifter over hans Forældre.

Da E. Pontoppidans Moder var død 1670 i en meget høj Alder, udgav Sønnen et Mindeskrift over sine Forældre under Titel: *Επιτύμβια* (Hauniæ typis Georgii Lamprechtii Anno cIo cI CLXX). Det bestaar af en latinsk Gravskrift over Faderen og en dansk over Moderen, samt, i Form af Anmærkninger til sidstnævnte, en Række Oplysninger om Forfatterens Slægtinge paa mødrene Side i den gejstlige Stand. Dette lille Skrift synes nu udgaaet af Litteraturen,

¹⁾ Jvfr. ndf. Tillæg, Nr. 5.

eftersom intet trykt Exemplar mere kjendes; men en Afskrift findes i J. C. Blochs Samlinger til den fynske Gejstligheds Personalhistorie (Univ.-Bibl., Addit. 238. 4to), hvoraf følgende kan meddeles:

Af Gravskriften over Faderen, Ridefoged Erik Knudsen, der døde paa Bjerregaard i Sønder-Broby Sogn 1 Febr. 1631, kan det være nok her at meddele Begyndelsen, der bl. a. viser, at han i sin Ungdom havde færdedes udenlands:

Me primos docuit numeros Randrusia doctrix,
 Me magis erudiit Misnia discipulum.
 Ut vixi fidus Dresdensi servus in aula,
 Me reducem in Patriam litera missa vocat.
 Credita sunt Linnæa meis hæredia curis,
 Stemmata nobilibus gratificabar heris.
 Dispensante Deo tandem donata probatam
 Pensarunt largè prædia bina fidem.

— — — — —

Resten af Skriftet lyder, som følger:

En Gravskrift over den erlige,
 dyderige, gudfrygtige og nu udj Herren salige Matrone,
 Anne Lauritzdotter,
 Sin kiæreste Moder, som levede med hendes Hosbond, erlig,
 velagtbar og velfornemme Mand Erich Knudsen paa Bjerregaard udj Sønder Brobye i Fyyn udj 32 Aar, sad udj Enkestand næsten udj 40 Aar, og udj en bestandig Troe til Christum sødeligen og saligen bortsov paa Juuledag Aar 1670, efterat hun, fød paa en Paaskedag, hafde opnaaet en høy Alder, at hun var bleven 90 Aar, 9 Maaneder og 2 Uger gammel.

Jeg kommen er af Præstestand (a),
 Min Fader (b) i det Fynske Land
 Var Præst (c) og Provst (d) med Ære.
 Den gode Gud det saa befald
 Fem mine Brødre (e) Præstekald
 I Fyns Land at beskiiere.
 Fem Sønner gav Gud Herren mig,
 Som hand hialp til at fremme sig,

At de til Præster bleve(f).
 Min Faders Broder(g) hafde tree(h)
 Min eene Broder(i) fem(k), og de
 I Præsteorden leve.
 Toe Brødre Sønner(l) uden dem,
 Toe Dattermænd(m) syv gange fem
 De Svogre(n) maatte være
 I samme Stand. Syv, om Gud vil,
 Af Børnebørn nær ere til
 Den Præstedragt at bære.
 En Sønne Søn(o) og Dottersøn(p)
 Og fleer udaf mit Slægtskabskiøn(q)
 I Præstestat indtraade.
 Den Præstegrøde spiret har
 I Landene her aabenbar
 Ved Herrens store Naade.
 Til fiire Snese ieg ti Aar
 Opnaaede, Guds Kraft sligt formaar,
 Jeg rørig kunde gange.
 De Børnebørns Børn i den Rad
 De kunde see, at ieg var glad,
 Thi deraf fandtes mange.
 Jeg elskte Gud, som var mig god,
 Til hannem Sind og Hierte stoed,
 Men ieg var her paa Jorden.
 Jeg stundede til Himmerig,
 Som Christus selv fortiente mig,
 Guds Arving er ieg vorden.
 I Mulden under Gravens Steen
 Sig hvile skulle mine Been,
 Men Stormen frem skal bryde.
 Mit Legem skal igien opstaae
 I Himmelen ieg ind skal gaae
 Og ævig Glæde nyde.

E. E. P.

(a) Hun var en Præstes og Præstedotters dotter, Hr.
 Christen Christensøns i Fravede hans dotterdotter.

(b) (c) (d) Hendes Fader var Hr. Lauritz Jespersen, som var Sognepræst til Espe og Vantinge Sogner udj 60 Aar, og Proust udj Salling-Herred udi 40 Aar.

(e) Hendes fem Brødre vare: Hr. Jesper Lauritsen, Sognepræst til Østrup og Harstrup¹⁾. Hr. Hans Lauritsen, Sognepræst til Kirkebye og Lunde. Hr. Christen Lauritsen, Sognepræst til Jordløse og Hostrup. Hr. Jørgen Lauritsen, Sognepræst til Syllinge og Helderup; og Hr. Christopher Lauritsen, Sognepræst efter sin Sl. Fader til Espe og Vantinge, og hans Hustrue var de Hæderlige, meget ærværdige og Høylærde Mænds, Sl. Dr. Thomas Bangs, den viidt berømte Theologi og Philologi, og Doctor Niels Bangs, Biscops over Fyns Stift, deres Farsøster.

(f) Hendes fem Sønner vare: Hr. Knud Erichsen, Sognepræst til Halsted og Avnet i Loland, og Proust udi Nørre-Herred. Hr. Lauritz Erichsen, Sognepræst til Uttersløf. Hr. Jacob Erichsen, Sognepræst til Danmarø. Mester Henrich Erichsen, Sognepræst udj Vedel og Proust udj Nør-Vangs Herred. Mester Erich Erichsen Pontoppidan, Sognepræst udj Kiøge og til Ølsemagle og Lellinge Sogner og Proust udj Ramse-Herred.

(g) Hendes Farbroder var Hr. Jørgen Jespersen, Sognepræst til Svindinge.

(h) Hendes Farbroders Sønner vare: Hr. Jacob Jørgensen, Sognepræst paa Avernacke. Mester Christopher Jørgensen, Sognepræst til Torkildstrup; og Hr. Christen Jørgensen, Sognepræst til Espe og Vantinge.

(i) Hendes Broder, som hafde fem Sønner Præster, var Hr. Christen Lauritsen.

(k) Hendes Broders Hr. Christens fem Sønner vare: Hr. Jacob Christensøn, Sognepræst til Østrup og Harstrup¹⁾. Hr. Henrich Christensen, Sognepræst til Frørup. Hr. Lauritz Christensen, Sognepræst til Lunde. Hr. Anders Christensen, Sognepræst til Graabrødre Kirke udj Wiborg; og Mester Henning Christensøn, Sognepræst til Nørre-Brobj og Proust Salling-Herred.

¹⁾ D. e. Hjadstrup

(l) Hendes tvende Brødrer Hr. Hanses og Hr. Jørgens Sønner vare: Hr. Jørgen Hansen, Sognepræst til Skeby og Otterup, og Hr. Hans Jørgensen, Sognepræst til Ørsted i Fyen.

(m) Hendes Dottermænd vare: Hr. Oluf Lauritsen, Sognepræst til Marsløf og Birchende, og hans Eftermand udj Embede og Egteskab Hr. Peder Rasmussen.

(n) Hendes Svogre vare: Mester Jacob Jacobsen Wolff, Læsemester i den Hellige Skrift udj Ottense Gymnasio, hendes Systerdotters Mand. Mester Valentin Christensen Køler Sognepræst udj Kalundborg og Provst udj Ars-Herred, hendes Sønnekones Fader. Hr. Hans Frandsen, Sognepræst til Gisløf, hendes Systers Mand, og hans Eftermand udi Embede og Egteskab Hr. Jacob Christensen. Hr. Niels Ryberg, Sognepræst udj Medelfard, hendes Broderdotters Mand, og hans Eftermand Hr. Søren Glud. Hr. Hans Hansen, Sognepræst til Longelse paa Langeland, hendes Broderdotters Mand og hans Eftermand Hr. Jacob Pedersen. Hr. Mogens Hansen, Sognepræst til Qværndrup, hendes Broderdotters Mand. Hr. Lauritz Andersen Hof, Sognepræst til Jordløse og Hostrup, hendes Broderdotters Mand. Hr. Lauritz Rasmussen Herrested, Sognepræst til Kulderup og Revsvindinge. hendes Broderdotters Mand. Hr. Hans Lauritsen, Sognepræst til Ringe og Herringe, hendes Systerdotters Mand, og hans Eftermand udj Egteskab Hr. Mads Lauritsen, Sognepræst til Rise paa Ærøe. Hr. Oluf Olufsen, Slotspræst til Dronningborg og Sognepræst i Randers, hendes Systerdotters Mand. Hr. Jens Jennem, Sognepræst til Nykiær paa Borringholm, hendes Systerdotters Mand. Hr. Bertel Nielsen, Sognepræst til Syllested og Skovlænge i Loland, hendes Sønnedotters Mand. Hr. Jørgen Jørgensen, Sognepræst til Hatting i Jylland, hendes Sønnedotters Mand. Mester Michel Pedersen, Sognepræst til Hundslund i Vendsysel og Proust udj Jersløf Herred, hendes broderdotters dattermand. Hr. Peder Nielsen, Sognepræst til Biereby paa Torsing, hendes Broderdotters dottermand, og hans Eftermand Hr. Jens Mogensen. Hr. Hans Pedersen, Sognepræst til Steenstrup og Lunde, hendes Broderdotters dattermand. Hr. Mads Knudsen, Sognepræst til Qværndrup, hendes Broderdotters dottermand. Hr. Hans Lauritsen, Sognepræst til

Jordløse og Hostrup, hendes Broderdotters dottermand. Hr. Mads Lauritsen Druchen, Sognepræst udj Sønder Broby og Proust i Salling-Herred, hendes Farbroders dattermand. Hr. Peder Hansen, Sognepræst til Høgerup og Gesteløf, hendes Farbroders dattermand. Hr. Jesper Hansen, Sognepræst paa Drejoe, hendes Farbroders dottermand. Hr. Peder Jørgensen Klingebierg, Sognepræst udj Sønder Broby, hendes Farbroders dotters dottermand. Hr. Peter Bokkelmand, Sognepræst til Allested og Wejle, hendes Systerdotters dottermand, og hans Eftermand Hr. Jacob Must. Hr. Hans Mule, Sognepræst udj Danmare, hendes Søns Eftermand udj Kald og Egteskab. Hr. Hans Nielsen Lopdrup, Sognepræst til Guldbierg¹⁾, hendes Farbroders Søns dottermand. Hr. Friderich Alexandersøn, Sognepræst til Oby, hendes Broder-Søns dottermand. Hr. Hans Nafver, Sognepræst til Wissenbierg Sogn, hendes Broder-Søns dottermand. Hr. Claus Nielsen [Juul], hendes Broderkones anden Mand, Sognepræst til Kirkeby og Lunde. Hr. Peder Knudsen [Skydebjerg], hendes Broders Eftermand udj Embede og Egteskab, Sognepræst til Syllinge og Hellerup. Mester Claus Christensen, Sognepræst til Hverring, Tandrup Hornborg Sogne, hendes Farbroders Søns dotters dottermand. Hr. Hans Justsen, hendes Broder-dotters dotters dottermand, Sognepræst til Kietterup og Giøtterup Sogne i Han-Herred. Hr. Mads Michelsen, hendes Systerdotters dotters mand, Guds ords Medtjener udj Randers. Hr. Christopher Jørgensen [Rose], hendes Søster-Søns dottermand, Guds ords Medtjener udj Errøeskiøbing.

(o) Hendes Sønne-Søn var Hr. Christen Knudsen, Sognepræst til Uttersløf Sogn i Lolland.

(p) Hendes Datter-Søn var Hr. Erich Olufsen, Medtjener til Snede og Stovns paa Langeland.

(q) Foruden forberørte vare disse hende beslegtede: Hr. Frands Hansen, Guds ords Medtjener udj Errøeskiøbing, hendes Syster-Søn. Hr. Hans Hansen, hendes Systerdatters Søn, Guds ords Medtjener udj Nyborg. Hr. Jørgen Hansøn, hendes Systerdatters Søn, Guds ords Medtjener udj Randers. Hr.

¹⁾ D. e. Gudbjerg.

Mads Nielsen Rybjerg, Sognepræst til Windinge i Jylland, hendes Broderdatters Søn. Hr. Hans Hansen, Sognepræst til Birket i Loland, hendes Broderdatters Søn. Hr. Lauritz Hansen, Sognepræst paa Feiøe, hendes Broderdatters Søn. Hr. Dines Hansen, Sognepræst til Sønder Broby, hendes Broderdatters Søn. Hr. Jørgen Madsen Druchen, Guds ords Medtiener udj Foborg, hendes Farbroders Datter-Søn. Hr. Hans Olufsen, hendes Søsterdatters Søn, Sognepræst udj Randers. Hr. Henrich Olufsen, Sognepræst til Tødslef, hendes Systerdatters Søn. Hr. Hans Jørgensen, Sognepræst til Skeby og Otterup, hendes Broder-Søns Søn. Hr. Christen Henrichsen, Sognepræst paa Drejoe, hendes Broder-Søns Søn. Hr. Lauritz Frandsen, Medtiener udj Rudkiøbing paa Langeland, hendes Systers-Søns Søn etc.

Saa vidt det omtalte Mindeskrift, hvis genealogiske Oplysninger maa staa for Pontoppidans egen Regning, da det for vort Formaal vilde blive for vidtløftig en Sag i det enkelte at undersøge deres Rigtighed. Sammenlignes kan Giessings Slægtregister over Familien Pontoppidan i Danske Jubellærere II, 2, 184 ff. Tillige kan det bemærkes, at der i Er. Er. Pontoppidani Epigrammata, Haun. 1648, findes en Mængde latinske Digte til Forfatterens forskjellige Slægtninge. Den sidste Del af Skriftet indeholder nemlig hans: Epigrammatum Centuria singularis ad Consanguineos et Affines proximos, omnes sacri et literati ordinis homines.

2.

Om E. E. Pontoppidans Forsyning med Stipendium regium.

Acta Consistorii 26. Juni 1641.

Effterat Professorerne haffde vorrit forsamlede i Choret effter Prædicken, oc Rector der haffde proponeret, at med Erics Pontoppidani examine privato for Kongens Stipendio maatte forhales, indtil hand kom ind aff landet igien, consignerede M^f^{us} Rector sielff efterfølgendis Schrift derom, hvilcken hand befoel at skulle indferis i Protocollen.

Doct^{mus} Juvenis Ericus Ericius Pontoppidanus approbatus est ad Regium Stipendium, simulac ordo ipsum tetigerit,

levandum: pro quo etiam 9 Junij Anni hujus 1641 publice disputavit. Et quia abitum ad Exteros modò urget, permissum ipsi est, ut examen de eo privatum in id tempus differatur, quo simul ex fundatione Regia proximæ *ὁὐν Θεῶ* futuræ promotioni Magistrali se sistat, ut tunc unà communi examini competitorum se subijciat. Scriptum 14. Junij 1641.

Christianus Severini Longomontanus,

p. t. Acad. Haf. Rector, mpp.

Biskop Hans Michelsens Dagbog indeholder følgende Notits under 29. Juli 1641: Ericus Ericius Pontoppidanus in Belgium profect[ur]us mihi valedixit“ (Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. VII. 190). Ifølge Acta Consistorii 15. Jan. 1642 blev Stipendium Regium da tilstaaet E. Pontoppidan „med saa Skjel, at han obligerer sig til at komme hjem til første Magisterii Grad, den at tage“. Biskop Brochmand lovede paa hans Vegne, at han nok skulde komme.

3.

Brev fra E. E. Pontoppidan til Erik Rosenkrantz.

Gunstig og Velbyrdig Monsieur Erick Rosenkrantz. Den naaderiig gode Gud vere nu oc altid hos Eders Velb. oc Eder med Eders gode Velbyrdig Frue oc Slect vdi ynskelig Liffs oc Siels velstand naadeligen bevare. Jeg tacker ydmygeligen for megit beviist gode oc findis E. V. ydmyg oc villig tiener. Efftersom, gode Monsieur Rosenkrantz, E. V. aff medfødte fromhed gierne vil fodre ordinem literarium, oc I oc haffuer loffuit mig megit gott, fordrister ieg mig til med min ringe Skriffuelse E. V. at besøge, oc paa ydmygeligste begiere, at I som min fornemme Patron oc Fautor vil giøre saa vel, oc, om leylighed kand giffue sig til begraffuelse, tale eller lade tale med den gode Mand Otthe Krag, Kongl. May. Secretario, at hand vilde vere mig hos Majesteten befødrelig, at efftersom der skal en Præst forfremmis til Gullands Bispedom, ieg da maatte befodris til samme Kald igien. Mand meener, at Holmens Præst¹⁾ skulde komme did. Majesteten

¹⁾ M. Niels Christensen Spend. Denne blev dog ikke Superintendent paa Gulland.

bliffuer mig vel god, effterdi ieg haffuer nytt Hans Maj. penge vden lands. Min gode Hr. Lænsmand hielper paa mig oc fortæncker mig icke for dristig begiering. Gud skal saadant med timelig oc ævig velsignelse belønne. Hermed vil ieg haffue E. V. med E. V. gode Frue Gud Fader, Søn H. Aand befallit. Kiøbenhaffn den 9 Junii 1645.

E. V. P. T.

Erick Erickszøn Pontoppidan.

Udskrift: Erlig oc Velbyrdig Mand Erick Rosenkrantz til Rosenholm, Kongl. Maj. Befalingsmand paa Halsted Kloster oc Raffnsburg Læn, min fornemme Patron, paa ydmygeligste tilskreffuit.

Orig. i Rigsarkivet. Indkomne Breve til Kancelliet.

4.

E. E. Pontoppidans Vers om Slagelse og Kjøge.

Slaglosia.

Aut. Er. Er. Pontopp.

Urbs ego campestris jaceo, Slaglosia dicor,
 A Slago illustri nomen adepta viro.
 Ubera possideo diffusa jugera campi,
 Et colo fæcundi pingua rura soli:
 Vestati gravidis oblectant messibus agri,
 Et stipata suis horrea magna bonis.
 Advectant frumenta mihi vendenda coloni,
 Nec care, quicquid mensa requirit, emo.
 Cyprinos piscosa mihi vivaria promunt,
 Suppeditant carnes plena macella suas.
 Ditari ut possim lucrando, negotior, auget
 Fortunas tandem provida cura meas:
 Accipio pisces vectasque per æquora merces,
 A patulo quanquam disto remota mari.
 Absumpsit multas ardor Vulcanius ædes,
 Exstructæ pensant damna subinde domus.
 Quod designatus Danorum Rector Olavus
 In me sit, celebris, gratulor inde mihi.
 Ast, quod supremus cœli terræque Monarcha
 Me beet atque adsit, læta triumpho magis.

Danice.

Een Land-Stad er jeg til Behag,
 Den gieve Helt og Herre Slag
 Mit Navn mig givet haver.
 Her dyrkes feed og frugtbar Jord,
 Slet intet fattes till mit Bord,
 Mig Land og Vand begaver.
 Ved Hellig Anders fick jeg Gavn,
 Hos mig ey glemmis skal hans Navn,
 Jeg haver trende Marke.
 Med Næring jeg mig vel bestaaer,
 Jeg Karper og Karudser faar
 Af mine mange Parke.
 Mig Torsk tilføris fra den Strand
 Og anden Fisk, som vanke kand,
 Her Flesk og Kiød befindis.
 Jeg avler Korn, mig bringes til
 Hvad Korn, som Jeg opkiøbe vill,
 Ved Handel kand der vindis.
 Den Bonde handler helst med mig,
 At hand ved Kiørsel ey skal sig
 For meget langt besvære.
 Jeg bøder Skaden, som jeg fandt,
 Der paa mig kom den Ildebrand
 Till Bygning at fortære.
 Prinds Oluf, som var kieck og kiøn,
 Kong Haagens og Margrethis Søn,
 I mig satt paa sit Sæde,
 Af Stænderne tog Hyldings Eed.
 De Kongers Konge har sig teed,
 Ved ham vil [jeg] mig glæde.

Coagium, Danice Kiøge.

Regia villa fui, pulchram me summus in urbem
 Erexit Regum subveniendo favor.
 Coga vocor, proprium dedit hoc, quo gaudeo, nomen
 Certarum quondam vis sociata ratum.
 Sospitat admissas spatia mea fida carinas

Et præstat tutas lignea pila trabes,
 Vicinum salsis me fluctibus alluit æquor,
 Affusisque Thetys littora lambit aquis.
 Spectantem oblectant picti viridaria campi,
 Explicat umbrosas sylva propinqua comas.
 Navigia apportant merces, onerata recedunt
 Frumentis, varias provida lucror opes.
 Frugiferi proventus agri mihi venditur, empta
 Sufficiunt avidis fagina ligna focis.
 Apparet structura decens, insigniter ornant
 Me Templum, Turris, Curia, Tecta, Forum.
 Ast quod clara meos virtutum gloria cives
 Illustrat, potius res probat esse decus.

Danice.

De Fiske-Kogger i min Aa
 Mod Silde-fanget komme laa
 I fordum tiid tillige,
 Som i en velbeskicket Havn,
 Deraf Jeg Kiøge fick mit Navn,
 Og vill nu her det sige.
 Med Kongers Hielp jeg til en Stad
 Er bleven, og jeg vorder glad
 Ved Handel, som mig nærer.
 Jeg løber til det salte Vand,
 Jeg ligger i et frugtbar Land,
 Tilførsel Gud beskiærer.
 Mig mange Varer føris till,
 Jeg kand udskibe, naar jeg vill,
 Mit Korn med andet meere.
 Een Havn her findes, som er god,
 Og giver Skibs-Folck Trøst og Mood,
 Naar Stormen vill romsteere.
 Till Lyst den grønne Skov sig teer,
 Den grødefulde Mark jeg seer,
 Og haver Gud at prise.
 Jeg hvercken pløyer eller saaer
 Som andre Stæder, jeg dog faaer
 Til Næring Korn og Spise.

Af Kircke, Raadhuus, Torve-Plads,
 Skøn Bygning og bequem Seilads
 Jeg priselig mon være.
 Mig Guds Ord, som tilføyer Fryyd,
 Og mine gode Borgers Dyyd
 Er større Ziir og Ære.

Efter foranstaaende følger i Hdskr.¹⁾ en kort „Relatio de Civitate Coagiensi“, der slutter med følgende Notits:

In Cœmeterio Cœnobii, ut vocatur, Ao. MDXCI sump-
 tibus spectatissimi Viri Petri Petræi et ejus uxoris honestis-
 simæ Matronæ Adelheidæ Paulinæ ædificatum est parvum,
 sed decorum templum, quod destructum est a Suecis, urbem
 vallaturis. Hic etiam olim fuit Sacellum Sanctæ Gertrudæ
 sacratum, cujus mentio fit in his literis. (Derpaa følger Af-
 skrifter af to Indulgensbreve for „Capella Ste Gertrudis in
 oppido Kiøge“, det første udstedt i Rom 20 Febr. 1406 af
 nogle Kardinaler, det andet udstedt i Kjøge 1487 af Johannes
 [Laxmand], Ærkebiskop i Lund.

5.

Om Pontoppidans Jordefærd og Gravmæle.

I det tidligere omtalte Skrift med Titel: „Vita Erici
 Ericii Pontoppidani, Præsulis Nidrosiensis“, paa hvis kobber-
 stukne Titelblad Biskoppens Billede ses, findes følgende Efter-
 retning om, hvorledes man i Trondhjem søgte at sætte den
 afdøde Biskop et fortjent Æreminde:

Funus publico proammate a Dicasteriorum Diæceseos
 Nidrosiensis Notario Erico Henriksson, sanctæ memoriæ
 Præsulis Consanguineo, indictum est. Concio in funere in
 sacra cathedratica æde habita a M. Severino Johannis
νῦν ἐν ἀγίοις Præposito Canonico, linguâ vernaculâ typis
 publicis a Canonico Presbytero et Ecclesiæ D. Virginis Nidro-
 siensis Decano M. Olavo Tønder paratur. Orationibus
 beato Præsuli post exequias parentarunt Capituli Theologus

¹⁾ Zwergs Afskrift i Thottske Saml. 1390, 4to. Jvfr. Kallske Saml. 397. 4to.

Lector, Cantor et Prælatus M. Christianus Skjoldborg, ejusdemque Canonicus Diaconus D. Nicolaus Petri¹⁾. Oratio, quam in obitum beati Episcopi in Gymnasio Nidrosiensi habuit Rector Scholæ Cathedralis Nidrosiensis M. Simon Petrus Hoffius, in lucem cum concione funebri editur²⁾. Sepultus est beatæ memoriæ Præsul in choro templi cathedralis, et quidem in capellâ pallii Archi-Episcopalis puteo S. Olai proximâ.

Ejusque tumbæ inscriptum est:

I dendne tempels chore-buct
 Og sjæl-løst lægems bolig,
 Med døde been hos grave-fuct
 Her hviler sove-rolig
 Welbyrdig ERIK ERIKSSØN,
 Dend Himmel-lærde Docter,
 Dend ædle Skald, dend Mester skjøn,
 Dend Norder-Sjæle-Wocter.
 Æj Biscop, æj Stifts-dommere,
 Landdrot, Prælat, Decanum
 Wii Trønder faar een frommere
 End som Pontoppidanum.
 Derfor Hans Wel-ær-wærdighed,
 Som Lethre-Folket priisde
 For Dane-runs fuld-ferdighed,
 Stor ære mand bewiisde.
 Og som hos Gud nu er Hands sjæl,
 Hos os saa er Hands minde,
 Mens Nider-elv af oose-quel
 Hos Trondhjem ud kand rinde:
 Mens Moskø-strømmens Maalervand
 Sit afgrunds svelg mon kringle,
 Og Finne-Mænd ved Warde-strand
 Paa Blaaakuls Skjutet dingle.

¹⁾ Niels Pedersen Riberg, s. Erlandsen, Gejstligheden i Throndhjems Stift, S. 53.

²⁾ Er dog neppe udkommet.

Om det Gravmæle, som Pontoppidans Enke¹⁾ lod sætte over sin afdøde Mand, kan henvises til Schønings Beskrivelse over Domkirken i Trondhjem, S. 217 (jvfr. Pontoppidans Ann. eccl. Dan. IV, 223).

6.

Om nogle af E. E. Pontoppidans Skrifter.

I ovenstaaende Biografi ere de fleste af E. E. Pontoppidans talrige trykte og utrykte Skrifter nævnede. Fuldstændigere Fortegnelser findes i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. IV, 224 ff. samt i Worms og Nyerups Litteraturlexica²⁾. Her skal hidsættes lidt udførligere Oplysninger om et Par af de vigtigste af Skrifterne.

a.

Gudelige oc gaffnlige Betænckninger offuer Vor Frelseris Jesu Christi hellige oc højværdige Bloed-Daab, udi Faste-Prædickener til Boed oc Bedring, Troe oc Trøst andragne aff Erick Erickssøn Pontoppidan, K. M. Slotz-Prædickant til Antvorskov. Kbh. 1653. 8°. (309 SS.).

Skriftet er tilegnet Forfatterens „høj-ærede Befordreder“, Fru Margrete Scheel, velb. Henrik Ramels til Bekkeskov, Fru Helle Rosenkrantz, velb. Niels Trolles til Trolholm, Fru Christentze Juul, velb. Jørgen Rosenkrantz's til Kjeldgaard, Fru Øllegaard Hvitfeld, velb. Hr. Jochim Gersdorfs til Tundbyholm, Fru Mette Rosenkrantz, velb. Erik Rosenkrantz's til Rosenholm, og Fru Sophie Sehested, velb. Peiter Retz's til Tygestrup. Dat. Slagelse, Langfredag 1653.

Derefter følger en latinsk Skrivelse; dat. Hafniæ 6 Maii 1652, fra Professor Joh. Svaningius til Forf., hvori Skriftet

²⁾ Om hendes senere Ægteskab med Professor Jens Jensen Bircherod se Wad, Dimitterede fra Herlufsholm, II, 97.

²⁾ Foruden de der opregnede Skrifter nævnes i en Liste over Pontoppidans Skrifter (i Gl. kgl. Saml. 3022. 4to) følgende:

De imperio hæreditario Seren. et Potentiss. Regis Dan. et Norveg. Christiani Vti. Hafn. 1670.

Polyhymnia Danica. Hafn. 1671 in 12.

højlig roses, tillige omtales Pontoppidans *Ethica sacra*, som han havde under Hænder. — Med dette Skrift¹⁾ pleje to mindre at være forbundne, dog med særlig Pagination, nemlig:

1. Vor høj-plagede Frelser Jesu Christi Bloed-Daab til gudelig oc gaffnlig Brug. Riim-viis oc Sange-viis korteligen forfatted aff Erick Erickssøn P. L. C. Kbh. 1653. 8°. (30 SS.).
2. *Τερατολογία* seu Appendix, det er Kort og Eenfoldig Forklaring offver de Tegen, som skete i oc effter vor Frelser Jesu Christi Lidelse. Aff Erick Erickssøn Pontoppidan. Kbh. 1653. 8°. (92 SS.).

b.

Nyyt-Aars Idrætte til ded ny aar gudelig oc glædelig at anfange, foertbringe oc fuldende, saa mand kand bliffue oc være nyyt Menniske it nyyt aar, oc mand effter endte aar oc alder ret fornyed kand komme til at besidde dend ny Himmel oc dend ny Jord, paa Nyyt-Aars Dag effter Euangelii anledning udi prædikener andragen aff Erick Erickssøn Pontoppidan, K. M. Slotz-prædickant til Antvorskow. Kbh. 1655. 8vo.

Heri findes ogsaa 3 „Nyyt-Aars Sange“ og »Guds Børns Aandelige Striid rimviis forfatted“. Skriftet er tilegnet Wentzel Rothkirch til Krogsgaard, K. M. Befalingsmand paa Antvorskov Slot, og hans Frue Dorethe Abildgaard til Kollerup, dat. Slagelse Nytaarsdag 1655. Efter Dedicationen følger en lang latinsk Fortale af Dr. Thomas Bang, dat. Hauniæ 12 Jan. 1655.

c.

Erici Ericii Pontoppidan *Grammatica Danica*. Haun. 1668. 8vo. (542 SS.)

Skriftet, hvortil flere af Forfatterens Udkast og Samlinger endnu ere bevarede²⁾, er tilegnet Kronprins Christian. Forf. omtaler, at han havde forfattet Skriftet for 20 Aar

¹⁾ Uddrag deraf findes hos Petersen, Lit. Hist. III, 183—5.

²⁾ Thottske Saml. 1505. 4to og 463. 8vo.

siden. Dog havde han siden flere Gange gennemset det og gjort Rettelser deri. Han nævner grammatiske Arbejder vedrørende en Mængde andre Sprog og spørger, om det danske Sprog ikke kunde fortjene en Grammatik¹⁾. Fortalen er dat. Coagii ipsius Nonis Januarii 1668. — Vers til Forfatteren i Anledning af dette Arbejde findes af Thomas Bartholin, Vitus Bering, Peder Nielsen Mehrn, Anders Bording, Peder Syv og Jean Sterping.

Det kunde bemærkes, at i Joh. Amosi Comenii Vestibulum apertum cum versione Danica Eriici Olai Marslovii. Kbh. [1650 og] 1658. 8vo, findes „Nogle Betænkninger og Regle om Skrive-Rigtighed udi ded Danske Sprog“, der synes forfattede af Pontoppidan, der var en Morbroder til den nævnte E. O. Marslev²⁾, og af hvem der foran i Skriftet findes en Dedication til Wentzel Rothkirchs Sønner, dat. Slaglosiæ V Id. Apr. 1650³⁾.

d.

En Del af sine Skrifter naaede Pontoppidan ikke at faa udgivet, deriblandt er endnu bevaret følgende (foruden flere i det foregaaende lejlighedsvis nævnte):

1. Et aandeligt Sejer-Verk efter Guds oerds anviiisning til gudelige og gavnlige Time-tankker, stillet af Erik Eriksen Pontoppidan. (1ste Del approberet til Trykken af D. Georgius Witzleben, Hafniæ 26 Junii 1669. 2den Del approberet af samme 16 Julii 1670). Orig. Hdskr. i Ny kgl. Saml. 85 d. 4to.
2. Ethica Sacra. Hdskr. i Thottske Saml. 309. 4to⁴⁾. Dette temmelig udførlige Værk røber megen Lærdom og er i

¹⁾ Om Pontoppidans Gram. Dan. se N. M. Petersen, Bidrag til den danske Lit. Hist. 1 Udg. III, 478—84. 503. 524—5. Paludan, Renaissancebevægelsen i den danske Litteratur, S. 401 ff.

²⁾ Denne blev Kapellan i Snøde og Stoenise paa Langeland.

³⁾ Ifølge en Notits i C. Brandts Udgave af Jac. Jaspari Dani Epithalamium D. Francisci a Lotharingia, p. 18 Not, skulle de nævnte „Betænkninger“ være udkomne første Gang i Aaret 1650.

⁴⁾ Jvfr. Raupach, De præsenti Rei Sacræ et Litterariæ in Dania Statu, p. 71. 90.

det hele et interessant Arbejde, noget som D. G. Zwergius ogsaa maa have fundet, eftersom han midt i forrige Aarhundrede med egen Haand afskrev det (Thottske Saml. 310. 4to).

3. Pastor fido, oversat 1616. Hdskr. i Thottske Saml. 1084. 4to.
4. Tractatus de Aquila. Hdskr. i Ny kgl. Saml. 410 d. 4to.
5. Udkast til latinske og danske Særgedigte i Ny kgl. Saml. 490 Fol. Vers til Prinsesse Sophie Hedvigs Formæling i Thottske Saml. 1525. 4to. — Et ved Form og Indhold ualmindelig heldigt Digt af P. med Titel: „En Tale til dend høj-berømmelige og u-overvundne Danmarks Hovedstad Kjøbenhavn“ har jeg i sin Tid udgivet i „Dannebrog, et Ugeblad for den Danske Forening“ 1854, Nr. 16. I Peder Syvs Udgave af Kæmpeviser, S. 586, findes Pontoppidans Lykønskning til Christian V's Regjeringstiltrædelse.

Endelig kan det bemærkes, at i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling, findes nogle Breve til E. E. Pontoppidan¹⁾.

¹⁾ Et fra Alb. Mejer, dat. Sorø 25 Jan. 1645, et fra Ludvig Pouch, Ripis IV Kal. Jan. 1650, et fra Basilius Chemnitz [s. Smith, Univ. Matr. I, 162], dat. Prag 24. Febr. 1651, to fra Casimirus Tyszhiewicz [en Polak, der var gaaet over til Protestantismen], det ene dat. Novbr. 1656, det andet udateret.